

‘תלאי בביתא קשי לעניותא’. ודוקא בתליה דרך בזיון, אבל כגון תליית תקי אוכל של ילדים וכד’ – אין לחוש (מאור השבת ח”ב בשם הגרשו”א, מובא בהליכות שלמה).

‘פארי בביתא קשי לעניותא... איסרא דעניותא נבל שמיה’. גם בשבת סב: ובחולין קה: מנו חכמים מעשים והנהגות הקשים לעניות, והם דברים שיש בהם מיאוס והזנחה ועצלות. וע’ במובא בשבת שם מהמאירי.

*

‘בכמה מקומות ביארנו שבאותם הזמנים היו העם נמשכים אחר דברים המוניים כלחשים ונחשים ופעולות המוניות. וכל שלא היה בהם סרך עבודה זרה ודרכי האמורי לא חששו בהם חכמים לעקרו, וכל שכן במה שהיה הרגילות אצלם בו כל כך שהיה טבעם מקבל בענין חיזוק או חולשה, וכמו שהעידו בסוגיא זו ‘דקפיד קפדינן ליה דלא קפיד לא קפדינן ליה’.

וממין דברים אלו הוא שהיו רגילים להזהר מן הזוגות. וכשתקנו חכמים ארבע כוסות, שלא לגרוע או להוסיף מצד אותם ההבלים הוצרכו לרוב רגילותם לתת טעם לדבריהם, והוא שאמרו ליל שמורים הוא לילה המשומר ובא מן המזיקין...’ (לשון המאירי).

נראה שאין כוונתו לשלול לגמרי ענין הקפדת הזוגות בזמנם, שהרי אמרו ‘למיחש מבעי’ ואילו לא היה בו שום ממש, מדוע צריך לחוש. וגם הלא החכמים חשו בדבר בעצמם, אביי רב נחמן ורב דימי מנהרדעא. וכן שאלו על רבא כיצד שלח את תלמידיו בארבע – אלא כיון שהיה מקובל אז לחוש לזוגות, היתה אפשרות אמיתית של פגיעה ונזק אף להחכמים. ומה שקראם ‘הבלים’ משום שבאמת אין בדבר כח הזק עצמי רק מצד דעת בני אדם.

דף קיב

‘אוכלין ומשקין תחת המטה, אפילו מחופין בכלי ברזל רוח רעה שורה עליהן’ – כי השינה היא אחד מששים במיתה, כיון שנשמתו יוצאת בלילה – לכך רוח טומאה השורה על האדם בשנתו שורה על האוכלים, כאילו היו באהל המת (תורת חיים שבועות טו).

וכתב בתשובת שבות יעקב (קה. מובא בפתחי תשובה קטז סק”ד ועוד) שאין לאסור בדיעבד את האוכלים ששהו תחת המטה. וכן בשאר דינים האסורים משום רוח רעה, אינם אסורים אלא לכתחילה.

ואולם דעת הגר”א משמע לאסור אף בדיעבד (ע’ בינת אדם סה, סג, ומובא בפתחי תשובה סק”ה). וכן בשו”ת תורה לשמה (קה) כתב שכל דבר הראוי לאכילה ולשתיה שהונח תחת המטה שישנים עליה – נפסל מאכילה. וכן היה מורה הגרשו”ו אויערבך זצ”ל להחמיר אפילו היו כלי בתוך כלי (ע’ הליכות שלמה תפילה יג, יז. ואולם בתרופות וויטמינים הורה להקל, וכן באוכלין שמתחת מיטת קומותים וישנו על העליונה – שבכגון זה אין להוסיף מדעתנו על הנאמר בפירוש).

ובשו”ת שבט הלוי (ח”ו קיא. ועע”ש בח”ג קסט) כתב שהדבר נוטה שבזמן הזה שומעים להקל בדיעבד כדברי השבות-יעקב, אף על פי שיש לדון בהוכחתו.

אכלים שתחת הכר או תחת עגלת ילדים, וכן המונחים בכיסו של הישן ברכב או במטוס; כתב בשו”ת רבבות אפרים (ח”א ח, וח”ד ז, ח; קיג, מד; רנא): נראה שאינם נאסרים.

המניח אכלים תחת המטה של חברו [שאינו מבני ביתו] שלא בידיעתו; כתב רבי יוסף חיים מבגדד (בשו"ת רב פעלים ח"ד, 'סוד ישרים' ו) שאין שורה עליהם רוח רעה, ועל דרך שאמרו אין אדם אוסר דבר שאינו שלו. (וכן מובא בשם הגרשו"א שהורה כן במעשה שבא לפניו, בצירוף טעמים נוספים – ע' הליכות שלמה תפילה יג הערה 64). ע"ע בשו"ת רב פעלים ח"ב יב יג.

עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות. ע' במובא בשבת קית.

וקל כנשר – לא לענין זריזות, שהרי זה בכלל 'רץ כצבי', אלא שלפעמים נדרש להיות מבוזה ושפל [כמו 'הוי קל לתשורת' – שאינו מכבד עצמו כלפם] בעיני הבריות לעשיית רצון ה' (מרומי שדה).

ואל תמנע מנעלים מרגליך. וכן הוזהירו בכמה מקומות על נעילת מנעלים (ע' ברכות מג: שבת קכט. קנב. וכן להלן קיג: אמרו שהמונע מנעלים לרגליו מנודה הוא לשמים). ופרשב"ם: שגנאי הוא לתלמיד חכם שילך יחף. ויש שנתנו טעמים נוספים: מפני חשש סכנה בעלי חיים או מדברים חדים, או משום צניעות, או משום שהיה זה סימן היכר ליהדות כי הנכרים בזמניהם לא היו נועלים מנעלים בתוך הבית (ע' מצות ראה או"ה ב; כרם יעקב (לר"י סופר. ירושלם תשמ"ט) י; תרבות חומרית בא"י בומן התלמוד (לר"ד שפרבר. תשנ"ה) עמ' 15).

השכם ואכול... על אכילת פת שחרית, ע' במובא בבבא קמא צב ובבא מציעא קז:

דאמר רב שמואל בר יצחק: מאי דכתיב מעשה ידיו ברכת – כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך

–
 '... לאשר היתה הברכה שורה בכל אשר לו, לזה כל שנטל ממנו איזה דבר שכבר שרתה עליו ברכת ה' הוא גם כן מתברך. וזה שאמר הכתוב: **ועבדתם את ה' אלקיכם** הבטיחנו הי"ת וית' וברך את לחמך ואת מימך והסרתני מחלה מקרבך – היינו שהש"י יברך לחמו ומימיו של הצדיק העובד את ה', וכל מי שיאכל ויטעום אצלו כלום – ישלח לו הש"ת מבוקשו הצריך לו, כגון רפואה למי שצריך לרפואה וכדומה שאר מבוקשים בגשמיות וברוחניות כי"ר אמן'.
 (אוהב ישראל משפטים)

– '... דקניני האדם יש להם שייכות עם האדם, דלכן אמרו הנוטל פרוטה מאיוב מתברך, וכן אמרו במי שהשעה משחקת ומצליח – כי הוא קבוע גם בקניניו, כי הממון נקרא 'מאד' – שבוזה תוקף חשק האדם. וכאשר הוא משעבדו לדבר אחר שחושק עוד יותר אז נקבע גם ברכוש, מאחר שזה כל חשק האדם ועיקר קנינו, גם בו נקבע אותו חשק, שזה ענין ההקדש לשמים ומוקצה לעבודה זרה שחל על החפץ הענין הנקבע עליו שהוא מוכן בדעת האדם, זה מצד קדושתו וזה מצד ההיפך, רק לפי שכל כח האדם הרי מוסר עצמו לאלוה שלו הרי כל כוחות האדם שקועים בזה, כאשר קנינו מתיחד לאותו דבר הוא חל אותם כוחות גם על הקנינים, וכן בכל דבר שתוקף תשוקת האדם לו ומוציא ממנו על זה'.

חמשה דברים צוה רבי עקיבא את רבי שמעון בן יוחאי כשהיה חבוש בבית האסורין... וכשאתה מלמד את בנך – למדהו בספר מוגה' כי רבי עקיבא חשב וחקר מה עלתה לו כך שיהא נתפס לאומה

זו לסבול ממנה סבל רב – ועלה בדעתו שהגורם לכך היה אותו מלמד שלימד ליואב בטעות זכר עמלק במקום זכר (בבא בתרא כא:), על כן נשאר קיום לאומה זו, רומי, והיא מצערת לישראל – על כן צוה ללמד מספר מוגה (מי השלוח ח"א לקוטי הש"ס).

'אמר לו רבי למדני תורה, אמר: איני מלמדך. אמר לו: אם אין אתה מלמדני אני אומר ליוחאי אבא ומוסרך למלכות. אמר לו: בני, יותר ממה שהעגל רוצה לינק פרה רוצה להניק. אמר לו: ומי בסכנה והלא עגל בסכנה...' המפרשים תמחו על מעשה זה, הרי לא יתכן שיאיים רבי שמעון על רבו שימסרנו למלכות. ועוד, הלא רבי עקיבא כבר היה חבוש בבית האסורים ומה תוסיף מסירתו למלכות. יש מי שמפרש שרבי עקיבא מסר נפשו להרביץ תורה כנגד גזרת המלכות, אבל לא רצה לסכן את תלמידיו בשל כך. וכיון שנחשב בבית האסורים וכבר לא היו מרעים לו יותר, אם היה ממשיך או ללמד תורה לתלמידיו – היה מסכנם. ולכך לא רצה ללמד לרבי שמעון. והנה הרומאים שרצו לעקור התורה, אילו היו יודעים שרבי עקיבא מוכן להכנע לגזרתם ושוב אינו מלמד תורה, היו משחררים אותו – כי בזה היו מגיעים למטרתם יותר משאלו היה מת על קידוש השם שהלהיב ביותר את ישראל למסור נפשו. וזהו שאמר לו רבי שמעון שימסרנו למלכות ויודיעם שחזור הוא משיטתו ונמנע מללמד, ובכך ישחררוהו. והשיב לו רבי עקיבא כי ח"ו שיחזור בו מדרכו, אדרבה רוצה הפרה להניק יותר, אלא שאינו רוצה לסכן את אחרים. ועל כך השיבו רבי שמעון הלא התלמיד בסכנה וכיון שהוא יודע זאת ורוצה בכך הרי לא אתה זה המסכנו רק התלמיד מסכן את עצמו ושוב אינך רשאי למנוע ממנו תורה. ועל ידי טענה זו חזר רבי עקיבא מדעתו ולימדו (ברכת שמעון).

ע"ע: לקוטי מוהר"ן ח"ב ס.

'אני אומר ליוחאי אבא'. על הזכרת שם האב בכינוי כבוד ('אבא') – ע' במובא בקדושין לב.

(ע"ב) 'מצוה וגוף טהור נושא אשה ולו בנים'. ע' בשו"ת אגרות משה אה"ע ח"א א.

זאל תבריה עצמך מן המכס – דילמא משכחו לך ושקלי מנך כל דאית לך. נראה שמדובר באופן שאין איסור משום גזל, כגון שהמוכס עושקו ונוטל יותר מהקיצבה שקצבה המלכות, שאז מותר להבריח ואעפ"כ ייעצו לא לעשות זאת (עפ"י בן יהוידע).

'ניזהא דתורא הן הן...' –

ובדרך זה ביארתי מאמר תמוה ונפלא בפרק ערבי פסחים, אמר רב: **ניזהא דתורא הן הן, ניזהא דאריה זה זה, ניזהא דגמלא דא דא, ניזהא דארבא הילני הייא הילא והילוק הוליא** – והמכוון הוא דהדברים הצריכים לעורר הבעלי חיים הן בקול אחד פשוט הנאמר ונשנה כמה פעמים. ולעורר הכוח והחפץ של המדבר, כדי לעורר כוחו של האדם למשוך החבל (של הספינה) – הוא בקולות משונים; וזה עיון נפלא להורות אותנו שלשבר כח התאווה, יפה להתעורר במאמר אחד או במושכל אחד כמה פעמים, כמו שמתאווה אדם לדבר איסור יאמר בהתלהבות הרבה פעמים מאמר מחריד אחד, כמו הקנאה והתאווה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם, או בוא וחשוב הפסד מצוה כנגד שכרה וכו' וכיוצא באלו, אבל לישר הדיעות ולהצדיק המושכלות נגד הטענות הבאים בלבו של אדם, על זה יחשוב ויתחכם בטענות ומושכלות שונות, בתשובות מתחלפות לעורר הדיעות הצודקות אשר חקוקין במושכל הישראלי. וזה עמוק.

קסט

(מתוך משך חכמה פר' בא יב, כא)

'תורא' נרמז למשה רבינו ע"ה, כידוע 'פני השור' – זה משה. ומובא במדרש (דברים רבה ט,ד) שאמר משה בדבר שקלסתיך, הן לה' אלקי השמים... בלשון הזה גזרת עלי מיתה – הן קרבו ימיך. כלומר, אני קלסתיך בלשון 'הן לה' להודיע בעולם שהכל לכבוד שמים, וגזרת עלי מיתה גם כן בלשון זו, בזה רמזת לי שזהו גם כן כבוד שמים. זהו ניזוהא דתורא הן הן.

דאריה – זה זה. אריה הוא דוד המלך ע"ה שאמר מלא כל הארץ כבודו – כי עיקר חיותו היה תלוי בכך שהיה רואה נכחו את הש"י, והיה אומר זה א-לי ואנוהו. ועליו אמר הקב"ה קום משתחו זה הוא – יען כי שקק לבנות בית המקדש לקיים 'זה א-לי ואנוהו' (מי השלוח לקוטי הש"ס).

'העומד בפני הנר ערום הוי נכפה'. יש מי שכתב שאין איסור זה נוהג בזמננו (תוספת שבת). ואין נראה כן מדברי שאר פוסקים (ע' שו"ע הגר"ז הל' שמירת הגוף והנפש ט; או"ח ערה במקו"ח ושו"ע הגר"ז ומשנ"ב שם). ונראה שטעם הדבר משום חסרון צניעות, שהאור גורם להסתכלות ואין זה מדרכי צניעות. הלכך נראה שבמקום שבני אדם עומדים ערומים כגון בבית המרחץ, מותר לעמוד ערום כנגד האור, ואף כשהאדם נמצא שם לבדו אינו חייב לכבות האור כיון שנמצא במקום המיוחד גם לערומים. גם מסתבר שבמקום הצורך אין לחוש בדבר (עפ"י הגרשו"א, מובא בהליכות שלמה).

זתו חדא זמנא פגעה ביה באביי... גוזרני עלייכי שלא תעבורי ביישוב לעולם'. ע' ביוסף דעת ברכות ג בענין כניסה לחורבה וחשש מזיקים בזמן הזה.

דף קיג

'פשוט נבילתא בשוקא ושקיל אגרא ולא תימא כהנא אנא וגברא רבה אנא וסניא בי מלתא'. 'שוקא' – מקום הפקר, שכל הרוצה בא לשם ומוכר. ורצו בזה לומר שיהא עצמאי ומרויח לעצמו, לאפוקי זה שמשכיר עצמו לאחר לפשוט לו נבלתו [וזה שכתוב טוב נקלה ועבד לו – שהוא מתבזה ועובד לעצמו, ממתכבד וחסר לחם] (מרומי שדה).

נראה שאין לפרש בכוונה שעדיף להצטרך לבריות ולא להשכיר עצמו לעבוד לאחרים מלאכה בויה, שכן בסוגיא בב"ב קי. משמע להפך. וכן מפורש במאירי שם, אלא כוונתו שבאה הגמרא לרמוז באגב שעדיף עיסוק עצמאי משכירות.

'לעולם ידחוק אדם עצמו ויתגלגל בצער ואל יצטרך לבריות ואל ישליך עצמו על הציבור. וכן צוו חכמים ואמרו עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות. ואפילו היה חכם ומכובד והעני, יעסוק באומנות ואפילו באומנות מנוולת ואל יצטרך לבריות. מוטב לפשוט עור בהמות נבלות ולא יאמר לעם חכם גדול אני, כהן אני, פרנסוני. ובכך צוו חכמים. גדולי החכמים היו מהם חוטבי עצים ונושאי הקורות ושואבי מים לגנות ועושי הברזל והפחמים ולא שאלו מן הצבור ולא קיבלו מהם כשנתנו להם' (לשון הרמב"ם סוף הל' מתנות עניים).

וכתב הרמ"א: 'וכל זה בבריא ויכול לעסוק במלאכתו או בדרך ארץ קצת ולהחיות עצמו (רבנו יונה ורבנו ירוחם ב. וכ"כ הרמ"ה) אבל זקן או חולה – מותר ליהנות מתורתו ושיספקו לו (לכ"ע). ויש אומרים דאפילו בבריא מותר (בית יוסף בשם תשובת רשב"ץ). ולכן נהגו בכל מקומות ישראל שהרב של עיר יש לו הכנסה וסיפוק מאנשי העיר כדי שלא יצטרך לעסוק במלאכה בפני הבריות ויתבזה התורה

וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר ליתום ולאלמנה עם שאר העניים האומללים, אבל מי שנועל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש – אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו. ועל אלו נאמר זבחייהם כלהם אונים להם כל אכליו יטמאו כי לחמם לנפשם. ושמחה כזו קלון היא להם שנאמר וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם' (לשון הרמב"ם הל' יום טוב ו, יח). וכן נפסק בשלחן ערוך תקטז).

ר. א. רביעית של תורה – כיצד היא משתערת?

ב. האם ארבע כוסות מצוה אחת הן או כל אחת מצוה בפני עצמה היא?

א. רביעית הלוג של תורה, אמר רב חסדא: אצבעים (= רוחב שני אגודלים. 5 – 4 ס"מ) על אצבעים ברום אצבעים וחצי אצבע וחומש אצבע.

יש משערים רביעית ב-86 סמ"ק (כן האריך בספר שיעורי תורה להגרא"ח נאה. וכן היה המנהג בירושלם ובספרד ובקהלות רבות). ויש אומרים: כ-150 סמ"ק (עפ"י צל"ח כאן; שו"ת חת"ס קכו; וכן האריך להוכיח בחזון איש ובספר שיעורין של תורה).

יש משערים ביניהם: 136 סמ"ק (הגר"י מרצבך); 123 סמ"ק (הגר"מ פינשטיין). ויש משערים [בדעת הרמב"ם, על פי ממצאים חדשים שנתגלו] שהרביעית היא כ-75 סמ"ק. וכן שב והורה הגר"ע יוסף שליט"א.

וכתב המשנה ברורה (רעא, יג ובבאה"ל) שנכון להחמיר בקידוש של כניסת שבת שעיקרו דאוריתא כפי הדעה המחמירה, אבל בשאר כוסות של ברכה אפשר להקל כמנהג העולם.

ב. רבינא אמר: כל אחת מן הכוסות מצוה בפני עצמה היא [ולכך אין חוששים לשתיית 'זוגות'].

א. נחלקו הראשונים האם מברכים ברכת הגפן על כל כוס וכוס, [כי כל אחת היא מצוה לעצמה וגם מפני שנאסר לשתות בינתים], וכן הוא מנהג האשכנזים, או אין מברכים אלא על הראשונה והשלישית – וכן מנהג הספרדים (ע"ע באריכות מנחת שלמה יח). וכן נחלקו לענין ברכה אחרונה. ולהלכה נקטו הפוסקים לברך רק לאחר הכוס הרביעית (או"ח תעד).

ב. נראה שאם אין לו יין לארבע כוסות, ישתה כמה כוסות שיש לו, שהרי כל כוס מצוה בפני עצמה היא (רש"ש).

דפים קט – קיב

רא. אלו כללים ועקרונות שמענו בסוגיא אודות שמירה ממזיקים ומפגעים רעים?

הזהירו חכמים על אכילת ושתיית זוגות, בדבר שגמרו בידי שמים, להוציא ככרות וקערות וכדומה – משום סכנת שדים וכד'. ואף על פי כן לא נמנעו מלתקן שתיית ארבע כוסות בליל פסח; אם מפני שהוא לילה המשומר ובא מן המזיקים (רב נחמן), או מפני שכוס של ברכה מצטרף לטובה ולא לרעה. (רבא. וכתבו התוס' שעולא חולק על כלל זה וסובר שמצטרף אף לרעה), או משום שכל כוס וכוס מצוה בפני עצמה היא (רבינא).

[מצינו ששעות זוגיות שעומד בהן מזל מאדים קשות הן, לפי שהזוגות הן רשות לשדים (עפ"י שבת קכט:)]. מדברי בעל הטורים (חיי שרה כד, לג) משמע שגם לענין שאר פגעים והיזקות, כוס של ברכה אינו משפיע לרעה.

במצבים שאדם עלול להיפגע, כגון ששתה זוגות, לא יצא לדרך ולא ישמש מטתו. והשינה – הריהי כיציאה לדרך.

אדם חשוב יש לו לחוש יותר לפגיעת שדים.

מצינו שבמשך הדורות פחת והלך החשש לזוגות; עולא אמר: מעשרה ומעלה אין לחוש משום זוגות, רב חסדא ורבה בר רב הונא התירו משמונה ומעלה, רבה ורב יוסף – משה, אביי ורבה – מארבעה. ועוד אמרו שבארץ ישראל לא הקפידו על כך.

התוס' כתבו שאין נזהרים עתה בזוגות. וכתבו (ביומא עו): שלכך אין העולם נזהרים בדבר, כי אין באלו המלכויות מזיקים. וכן משמע מהשמטת הפוסקים (וכ"כ בערוך השלחן י"ד קטז, יז) שאין מקפידים עתה על זוגות. ואולם היו מהגדולים שחששו לזה. וכן לענין העברה בין שני דקלים – אין לחוש בזמן הזה שאביי גירש המזיקים (עפ"י הגר"ק שליט"א. מובא במוריה טבת תשנ"ט שנה כב). ואולם בשו"ע הגר"ז (שמירת הגוף והנפש ט) הביא דבר זה.

כלל אמרו בדבר: כל המקפיד – מקפידים עמו (השדים), ושאינו מקפיד – אין מקפידים עמו, ואולם לחוש צריך. [לפי לשון אחת בגמרא, מי ששתה ואינו יודע אם הוא עומד בזוגות אם לאו – לא ישתה עוד כדי להינצל מזוגות, כי בכך מראה שהוא מקפיד על זוגות ועלול להפגע יותר].

גם לענין עין הרע וכדומה – יש לחוש אבל אין להקפיד הרבה, כמו שאמרו כאן לענין זוגות. ודבר שהוא כדרך העולם, אין להקפיד עליו משום עין הרע כגון הריון לאשה צעירה. ורק בדבר שלא מצוי לפי דרך העולם שייך לחוש לעין הרע, לא בדברים המצויים (עפ"י אגרות משה אה"ע ח"ג סוס"י כו).

יש דברים שהזהירו חכמים מלעשותם משום חשש פגיעה, ואם עשאו – יאמר לחש מסוים להגן, כפי שפרטו בגמרא. ויש שלוחש פוסקים מהתורה, ואף על פי שאסור להתרפאות בדברי תורה – להגן מותר. וכן מותר מפני הסכנה (עתוס').

דף קיב

- ר.ב. א. אלו שבעה דברים צוה רבי עקיבא את בנו רבי יהושע?
- ב. אלו חמשה דברים צוה רבי עקיבא את רבי שמעון בן יוחאי כשהיה חבוש בבית האסורים?
- ג. אלו ארבעה דברים צוה רבנו הקדוש את בניו?
- ד. אלו שלשה דברים צוה רבי ישמעאל ברבי יוסי את רבי?
- ה. אלו שלשה דברים צוה רבי יוסי ברבי יהודה את רבי?
- א. שבעה דברים צוה רבי עקיבא את רבי יהושע בנו (לדברי רשב"ם, הוא ר"י בן קרחה. והתוס' חולקים): אל תשב בגבהה של עיר ותשנה (שיבטלון ממשנתך); ואל תדור בעיר שראשיה תלמידי חכמים (שטרודים בגירסתם ולא בעסקי הציבור); ואל תכנס לביתך פתאום, כל שכן לבית חברך;

ואל תמנע מנעלים מרגליך (שגנאי הוא לתלמיד חכם שילך יחף (רשב"ם). ויש צדדו טעמים אחרים, מפני חשש סכנה, משום צניעות, או משום סימן היכר ליהדות).
השכם ואכול – בקיץ מפני החמה ובחורף מפני הצינה;
ועשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות. [תנא דבי אליהו: אעפ"כ יעשה דבר מועט בתוך ביתו, 'כסא דהרסנא' (רב פפא) – שיש לו להתחזק במצוה יותר מהיכולת שבידו, כמו ששנה יהודה בן תימא: הוי עז כנמר]. ואולם ארבע כוסות מחוייב בהם גם אם יצטרך לשאול על הפתחים, משום פרסום הנס;
והוי משתדל עם אדם שהשעה משחקת לו. [והסיקו, דלא כרב פפא, שלא רק עשיית שותפות עמו כדאית, אלא גם קניה ומכירה עמו].

ב. חמשה דברים צוה רבי עקיבא את רבי שמעון בן יוחי כשהיה חבוש בבית האסורים:
אם בקשת ליחנק – היתלה באילן גדול – לומר דבר שיהא נשמע לבריות ויקבלו ממך (רש"י ורשב"ם).
והערוך פירש: אם רצית לשאול דין בדבר חמור כדיני נפשות, שאל לחכם גדול ועשה כהוראתו. וי"ג 'הרצה ליתלות...';
וכשאתה מלמד את בנך – למדהו בספר מוגה [שהשיבוש, כיון שנכנס נכנס];
לא תבשל בקדירה שבישל בה חברך – מהו? גרושה בחיי בעלה, דאמר מר גרוש שנשא גרושה ארבע דעות במטה. ואפשר אפילו אלמנה.
מצוה וגוף גדול – אוכל פירות ולא שכר – אם תרצה לעשות מצוה וגם להשתכר בה, הלוח מעות לחברך ואכול ממנו פירות בניכוי החוב.
מצוה וגוף טהור – נושא אשה ולו בנים.

ג. ארבעה דברים צוה רבנו הקדוש את בניו:
אל תדור בשכנציב, משום שליצינים הם וימשכוך בליצינות;
ואל תשב על מטת ארמית. יש מפרשים: שלא תשכב בלא קריאת שמע. ויש אומרים: שלא תשא גיורת.
ויש אומרים: ארמית ממש, וכמעשה דרב פפא שנכרית אחת העלילה עליו שהרג את תינוקה;
ואל תבריה עצמך מן המכס, שמא ימצאוך ויטלו ממך כל אשר לך;
ואל תעמוד בפני השור בשעה שעולה מן האגם מפני שהשטן מרקד בין קרניו. [אמר רבי שמואל: בשור שחור ובימי ניסן].

ד. שלשה דברים צוה רבי ישמעאל ברבי יוסי את רבי:
אל תעש מום בעצמך – כלומר, אל תריב ותדון כנגד שלשה אנשים, שאחד מהם יהא בעל דינך והשנים האחרים יעידו נגדך;
ואל תעמוד על המקח בשעה שאין לך דמים (רשב"ם): מפני שמפסידו למוכר, כי אדם אחר לא יקחנו מאחר וזה מהפך בו);
אשתך טבלה – אל תזקק לה לילה הראשונה. [אמר רב: בנדה דאורייתא, שטובלת ביום שפסק המעין ואינה ממתנת שבעה נקיים – הואיל והחזק מעין פתוח].

ה. שלשה דברים צוה רבי יוסי ברבי יהודה את רבי:
אל תצא יחידי בלילה [דתניא, לא יצא יחידי בלילה לא בלילי רביעות ולא בלילי שבתות מפני שאגרת בת מחלת היא ושמונה עשרה רבוא של מלאכי חבלה יוצאין...].